

Skutečně zdravá škola

Modul 5:
**ZDRAVÁ
JÍDELNA**

ZDRAVÁ JÍDELNA – PRŮZKUM

Skutečně zdravá škola

Modul 5: **ZDRAVÁ JÍDELNA**

ZDRAVÁ JÍDELNA – PRŮZKUM

**Didaktické texty a metodické listy
pro učitele základních a středních škol
zapojené v programu Skutečně zdravá škola.**

Tomáš Václavík

Tato brožura přináší náměty, jak zlepšovat atmosféru a prostředí ve školní jídelně. Nejprve je potřeba zjistit současný stav, ke kterému využít dotazníkové šetření. Prostřednictvím tohoto projektu zapojíte žáky do řešení kultury stravování ve škole a pomůžete jim získat důležité dovednosti, jako je otevřená komunikace, vyjednávání, aktivní řešení problémů, tvorba a analýza dotazníku, využití výpočetní techniky pro statistickou analýzu dat a prezentace výsledků.

Průzkum o školním stravování

1

VZDĚLÁVACÍ CÍLE:

- Zapojit žáky do řešení kultury stravování ve škole,
- porozumět problematice kultury školního stravování,
- získat důležité dovednosti, jako je otevřená komunikace, vyjednávání, aktivní řešení problémů, tvorba a analýza dotazníku, využití výpočetní techniky pro statistickou analýzu dotazníku, prezentace výsledků,
- naučit se efektivně měnit prostředí školy, zlepšovat kulturu stravování, zdraví svých spolužáků a prostředí školní jídelny,
- dát příležitost žákům po vyhodnocení výsledků průzkumu, prezentovat svá zjištění a doporučení.

MOTIVACE:

- Každý máme nějaký názor na školní stravování a veřejná debata o tomto tématu se v poslední době značně zvýšila. Prvním z kroků, jak začít zlepšovat úroveň školního stravování, je přesně určit současný stav. To však zdaleka nezahrnuje pouze jídlo samotné, ale i to, odkud pochází, jakým způsobem je připravováno, jaká je celková atmosféra ve školní jídelně, kolik odpadu při přípravě jídla vznikne, a v neposlední řadě také to, jak otázka jídla může přispět ke kvalitnější výuce celé řady předmětů.

Tím, že dáme žákům možnost mluvit do chodu školní jídelny, jim současně dáváme možnost udělat něco, co skutečně může pomoci. Ačkoli se pravděpodobně nebude jednat o revoluční změny, i malé věci mohou podpořit zdravější stravování a lepší atmosféru v jídelně. Na některých školách byli žáci například schopni prosadit pulty s ovocem a zeleninou, krájená jablka namísto celých, více bezmasých pokrmů, větší míru místních a sezónních potravin nebo chody inspirované cizími kulturami.

- V rámci motivace by mohly být žákům kladeny motivační otázky:
 - Co je to zdravé stravování?
 - Kdo se podílí na jeho zajišťování a jak?
 - Jak můžeme zjistit, zda jsou na naší škole vytvářeny podmínky pro zdravé stravování?
 - Jak může každý z nás přispět ke zdravému stravování nebo jeho kultuře?

CÍLOVÁ SKUPINA:

žáci II. stupně ZŠ
učitelé v pozici koordinátorů

DOBA TRVÁNÍ:

minimálně 4x 45 minut

MÍSTO:

učebna, škola, školní jídelna

POMŮCKY, ZDROJE:

- Kopie ukázkového dotazníku pro vaši třídu,
- proužky papíru o rozměrech 8 x 35 cm,
- kopie dotazníku pro celou školu,
- barevné tužky a plakátový papír, případně prezentační software,
- notebook, dataprojektor.

METODY A FORMY PRÁCE:

- **Diskusní:** debata o stavu kultury stravování ve škole.
- **Simulační:** vyzkoušení dotazování ve třídě.
- **Prezentační dovednosti:** prezentace výsledků dotazníků.

4x45
min

II. st.
ZŠ

POSTUP:

- Příprava.
- Představení a provádění aktivity: rozhovor s ředitelem.
- Sestavení dotazníku a provedení průzkumu.
- Diskuze a prezentace.
- Oslava úspěchu

REFLEXE:

- Co jste si zapamatovali?
- Co vás zaujalo?
- Co vás zarazilo?
- Máte nějaké doplňující otázky, potřebujete si ujasnit?
- Co vás během zpracování průzkumu nejvíc bavilo?

ROZVÍJENÉ KOMPETENCE

Žák:

- samostatně pojmenuje problematiku školního stravování,
- vyjmenuje činitele ovlivňující školní stravování,
- popíše postup sestavování dotazníku,
- porozumí metodám realizace průzkumu,
- vysvětlí, jak lze zlepšit školní stravování,
- prezentuje výsledky průzkumu
- ...

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

OSV:

- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů,
- rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci,
- získá dovednosti pro řešení složitějších situací.

VDO:

- umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy,
- rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska.

EVVO:

- vede k porozumění souvislostem mezi člověkem a životním prostředím,
- učí se hodnotit objektivnost a závažnost informací, týkající se ekologických problémů MK.

POPIS AKTIVITY:

Příprava

- Nejdříve nastíníme celý postup průzkumu řediteli školy. Zdůrazníme jeho význam, přínosy, zapojení cílových skupin.
- Stejně tak je třeba vše objasnit vedoucí školní kuchyně. Je totiž nutné zjistit, zda má zájem s vámi spolupracovat a jestli můžete očekávat její podporu. Pokuste se s vedoucí jídelny a ředitelem prodiskutovat, jaké jsou realistické cíle vašeho projektu. Zdůrazněte, že vaším cílem není kritika stávajícího stavu, ale spolupráce s cílem dosáhnout jeho zlepšení, a že věříte, že zpětná vazba žáků a studentů k tomu může přispět. Pozvěte ředitele do třídy na rozhovor a vysvětlíte mu, že pokud budou mít žáci možnost pochopit, jakým způsobem školní jídelna funguje, budou moci vymyslet realistické návrhy a doporučení. Otázky pro ředitele si připravte předem (viz část Provádění lekce, bod A, krok 3).
- Vytvořte kopie ukázkového dotazníku, který poslouží jako příklad. Pokud je to možné, nechte žáky vyhotovit vlastní verzi dotazníku.

- Domluvte se s ostatními učiteli na způsobu, jak dotazník rozdat v ostatních třídách. Vyučujícím je třeba stručně objasnit důvod zpracování dotazníků (nejlépe na společné poradě), aby i oni mohli žáky k práci s dotazníky motivovat. Nezapomeňte naplánovat způsob, jakým vaši žáci přednesou výsledky průzkumu řediteli školy a dalším osobám.

Spolupracujeme s ředitelem školy

O chodu školní jídelny rozhoduje především ředitel či ředitelka školy, samozřejmě ve spolupráci s vedoucím školní jídelny. Ředitel školy zpravidla ocení, pokud se žáci rozhodnou pomoci zlepšit úroveň školního stravování k lepšímu. Níže uvádíme několik nápadů, jak s ředitelem školy pracovat:

- Oslovte jej s tím, že vaše cíle jsou stejné jako jeho: zdravá a vyvážená strava, která bude žákům chutnat.
- Ujistěte ho, že si jste vědomi skutečnosti, že školní stravování je komplexní otázkou. Nabízená jídla musí splňovat příslušné normy a zásady, mít vhodnou výživovou hodnotu, odpovídat možnostem jídelny a také se vejít do rozpočtu. Zkuste ředitele školy a vedoucí školní jídelny požádat, aby se vám svěřili, s jakými problémy se školní jídelna potýká.
- Vysvětlíte mu cíle této aktivity a zeptejte se ho, zda existuje nějaká konkrétní oblast školního stravování, kde by zapojení žáků mohlo být obzvláště přínosné.
- Zajistěte, že veškeré otázky na ředitele školy jsou kladeny slušným a uctivým způsobem.

Představení aktivity

- Představte žákům důvod aktivity a její celkový průběh.
- Požádejte žáky, aby jmenovali několik přídatných jmen, která by použili pro popis současného stavu školního stravování. Odpovědi zaznamenejte na tabuli. Zeptejte se jich, která z přídatných jmen na tabuli jsou podle jejich názoru pozitivní a která negativní. (Přídatná jména označte buď „+“, nebo „-“.) Myslíte si, že by bylo možné sestavit takový jídelníček, který by si vysloužil převážně pozitivní přídatná jména? Jak by mohla naše třída přispět k tomu, aby hodnocení školního stravování bylo spíše pozitivní než negativní?
- Následně žákům představte myšlenku provést celoškolní průzkum o stravování ve školní jídelně, a zjistěte tak jejich nápady, jak obědy ve školní jídelně učinit chutnějšími, zdravějšími a lákavějšími, jak zlepšit celkovou kulturu stravování ve škole a jak zajistit, aby do školní jídelny chodilo více strávníků. Vysvětlíte jim, že ještě předtím budou mít možnost promluvit si s ředitelem školy a vedoucí školní jídelny, a zjistit tak, jakým způsobem školní jídelna funguje.

Provádění aktivity

ČÁST A:

Rozhovor s ředitelem školy a vedoucí školního stravování.

- Den před rozhovorem žákům sdělte, že jste do třídy pozvali ředitele školy a vedení školní jídelny, aby s nimi mohli prodiskutovat otázku školního stravování. Promluvte s nimi o tom, jakým způsobem by se měli během rozhovoru (a po něm) chovat.
- Požádejte žáky, aby vymysleli relevantní otázky. Otázky zaznamenávejte na tabuli a poté společně zvolte ty nejlepší. (Případně můžete využít ukázkové otázky uvedené v rámečku níže na této straně.)
- Vytvořte kopie otázek a poradte žákům, jak si zaznamenávat poznámky během rozhovoru.
- V den rozhovoru uvítejte a představte ředitele školy a vedoucí jídelny. Nechte žáky přednést své otázky, včetně doplňujících.

- Po skončení rozhovoru nezapomeňte poděkovat za návštěvu. Zeptejte se žáků, zda jim informace, které se dozvěděli, pomohou při sestavování dotazníku. Prodiskutujte zamýšlené cíle dotazníku a zdůrazněte, že cílem k sestavení správného dotazníku je vytyčení jasného zaměření.
- Ukázkové dotazy na vedení školní jídelny:
 - Kolik obědů denně školní jídelna vydá?
 - Kolik dětí se stravuje/nestravuje ve školní jídelně?
 - Kdo rozhoduje o složení školního jídelníčku?
 - Jaké faktory při jeho sestavování zvažujete?
 - Jaké nové pokrmy jste v nedávné době vyzkoušeli? Setkaly se s pozitivní odezvou?
 - Jak víte, co žákům chutná, a co ne?
 - Jakým způsobem pokrmy připravujete?
 - Kde a od koho nakupujete suroviny na přípravu pokrmů?
 - Existuje něco konkrétního, co byste se prostřednictvím našeho dotazníku od žáků chtěli dozvědět?
 - Pokud byste chtěli provést nějakou změnu, jak byste postupovali?
- Otázky pro ředitele
 - Máte ve svých plánech a záměrech nějaké úpravy školní jídelny?
 - Domníváte se, že je ve vašem ŠVP kladen dostatečný důraz na zdravé stravování?
 - Existuje něco konkrétního, co byste se prostřednictvím našeho dotazníku od žáků chtěli dozvědět?
 - Pokud byste chtěli provést nějakou změnu, jak byste postupovali?
 - Jaká je Vaše spolupráce s vedoucí školní jídelny?

ČÁST B:

Postup sestavení dotazníku a provedení průzkumu

1. Pokud jste již stanovili zaměření dotazníkového průzkumu, zeptejte se žáků, jaké informace by chtěli od ostatních žáků získat. Nápady žáků zapisujte na tabuli.
2. Rozdejte žákům seznam nápadů, které vymysleli, a společně si je projděte. Společně určete, zda dotazník skutečně vyprodukuje takové informace, které potřebujete. Je některý z návrhů nutné přidat nebo upravit? Měli bychom některý vypustit?
3. Pokud je vše v pořádku, rozdělte třídu na skupinky po čtyřech a nechte je vymyslet konkrétní otázky. Sdělte žákům tipy, jak správně sestavit dotazník (viz níže na této straně), a nechte je následně zúžit výběr na dvě až tři otázky. Skupinky žáků mohou otázky vzájemně vyměňovat a testovat.
4. Nechte skupinky žáků zapsat finální otázky na proužky papíru. Proužky vyvěste a prodiskutujte, které z nich použít, a v jakém pořadí. Pomocí proužků zkoušejte různá pořadí otázek.
5. Nechte třídu navržený dotazník otestovat sami na sobě a proveďte případné změny. Finální podobu dotazníku ještě zkontrolujte.
6. Vytvořte kopie konečné verze dotazníku a proveďte průzkum ve zbytku školy. V závislosti na domluvě s ostatními učiteli pověřte žáky, aby vyzvedli vyplněné dotazníky z jednotlivých tříd.
7. Po dokončení průzkumu pomozte žákům shromáždit a analyzovat získané údaje.

U otázek, na které respondenti odpovídali pomocí stupnice (např. otázky 4 a 5 v ukázkovém průzkumu školního stravování), můžete výsledky uvádět průměrně za celou školu.

Tipy, jak správně sestavit dotazník

- Určete cíl. Dohodněte se na tom, co chcete zjistit, a toho se držte.
- Dotazník by měl být krátký. U každé otázky se sami sebe zeptejte: „Jak tuto informaci využijeme?“ Pokud pro informaci využití nemáte, vylučte otázku z dotazníku.
- Dotazník by měl mít stručný název.
- Nezapomeňte v dotazníku uvést jasné pokyny k jeho vyplnění a odevzdání.
- Používejte jasných a přímých formulací. Otázky by měly být co nejkratší.
- Pro atraktivnější dotazníků použijte různé typy otázek. Otázky mohou být otevřené, kdy se ptáte na názor (např. Jaký je váš názor na . . . , Co byste doporučili . . .). Další možnosti jsou uzavřené otázky, které mohou mít různé formy (ano/ne, výběr z několika možností a), b), c) nebo hodnocení jako obdoba známkování jako ve škole, ve škále od 1-5).

Diskuze a prezentace

- Prodiskutujte výsledky průzkumu s žáky například pomocí následujících otázek:
 - Jak se lišily odpovědi na kvalitu školního stravování a celkové kultury stravování ve školní jídelně?
 - Překvapily vás některé z odpovědí? Pokud ano, jak?
 - Která z uvedených doporučení, jak zlepšit školní stravování, se vám líbila nejvíce?
 - Která z doporučení jsou podle vašeho názoru nejnárodněji realizovatelná?
 - Jaká doporučení byste na základě průzkumu navrhovali?
 - Na jaká doporučení bychom se měli zaměřit vzhledem k tomu, co jsme se o školním stravování dozvěděli?
 - Jsou naše doporučení v souladu s výsledky průzkumu?
 - Jakým způsobem nejlépe naše doporučení prezentovat?
 - Koho nebo čeho se doporučovaná opatření nejčastěji týkala?

Pomozte žákům naplánovat prezentaci zjištění a vysvětlit navrhovaná doporučení. K tomuto účelu může posloužit tabule s fixy nebo vhodný prezentační software.

Oslavte to!

Každý úspěch je nutné oslavit, v tomto případě dobrým jídlem.

Ať už budou navrhovaná doporučení realizována či nikoli, žáci získali spoustu informací o školním stravování a dozvěděli se, jakým způsobem lze změnit způsob fungování jejich školy. Současně se naučili provádět průzkum, formulovat doporučení nebo prezentovat výsledky.

Skutečně zdravá škola

Vydává: Skutečně zdravá škola, z.s., 2017 • 2. vydání • Sborník didaktických textů a metodických listů byl vydán v rámci projektu „Bezpečně a zdravě do života – rozvoj kompetencí v základním a středním vzdělávání“, reg. č. CZ.1.07/1.1.00/53.0009
Autoři textů: Tomáš Václavík a kol. • Zahraniční zdroje a inspirace: Vybrané texty přeloženy a adaptovány z anglického originálu Food for Life Partnership Curriculum Pack, Velká Británie. Překlad: Ondřej Houdek
Odborná spolupráce: Marie Kordulová, Barbora Duží, Iva Koutná, Marie Petřů
Editoři: Marie Kordulová, Barbora Duží • Jazyková a odborná korektura: Romana Michaela Michalíková
Fotografie: Josef Omelka, databáze Shutterstock • Foto na obálce: Monkey Business Images/shutterstock.com
Grafická úprava: Dita Baboučková • Tisk: TG TISK, s.r.o., Lanškroun